

N:o 140.

Af Herr **Nils Petersson** i Runtorp: *Med förslag till förändrad lydelse af 3 mom. i 13 § Riksdagsordningen.*

Vid senaste representationsförändring gjorde sig den åsigten gällande att städerna i allmänhet, hvad beträffar sammansättningen af Andra Kammaren, skulle hafva dubbel representationsrätt mot landsbygden, liksom redan var förhållandet i fråga om sammansättningen af landstingen.

Angående skälen till denna åsigt lemnas upplysning i dåvarande Justitiestatsministern Friherre De Geers anförande till det statsrådsprotokoll, som föregick Kongl. Maj:ts proposition till Rikets Ständer af den 5 Januari 1863 om antagande af ny Riksdagsordning och dermed sammanhängande ändringar i Regeringsformen, hvilken sedermera blef hvilande.

I detta anförande säges: »Den talrikare, mera omedelbart valda kammaren, som i förslaget benämnes den *Andra*, utgöres af särskilda representanter från landet och från städerna. Detta åtskiljande, som icke bör motiveras af stridiga intressen emellan land och stad, torde ega giltig grund i den olikartade organisationen af hvaraderas kommunala förhållanden, förvaltning och lagskipning med mera. Samma åtskilnad förekommer ock i landstingen och i de flesta förslag till nationalrepresentationens ombildning, som vunnit något allmännare bifall. Vid öfvergången från en ståndsrepresentation till en författning, enligt hvilken, om de gamla ståndsrepresentationerna skulle fortfarande göra sig gällande,

Bih. till Riksd. Prot. 1884. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 23 Häft.

ett af de forna riksständen egde ett öfvervägande inflytande på valens utgång, är det må hända ock af praktisk omtanke påkalladt att försäkra ett antal platser åt dem, som icke tillhöra nämnda stånd. I afseende på antalsförhållandet emellan landets och städernas representanter är antagen enahanda grund, som följts vid landstingens bildande, så att enligt regeln en folkmängd af 20,000 på landet och 10,000 i stad skulle berättiga att till denna kammare sända representant. Efter det sätt, som för valdistrikternas ordnande är föreslaget, och enligt hvilket hvarje domsaga på landet utgör ett distrikt, derest ej dess folkmängd öfverstiger 40,000 och de mindre städerna sammanföras i valkretsar, så vidt ske kan länsvis, skulle, med afseende på nuvarande folkmängdsförhållanden, komma att utses 130 representanter på landet och 50 för städerna.»

Af ofvanstående framgår tydligen att man blott i följd af ett *öfvergående* skäl ansåg sig böra afvika från den enda fullt rättvisa grunden för Andra Kammarens sammansättning, nemligen att både land och stad i samma förhållande valde riksdagsmän efter befolkningen. Detta öfvergående skäl var möjligheten att, om de gamla ståndstraditionerna skulle göra sig gällande, ett af de forna riksständen kunde erhålla ett öfvervägande inflytande på valens utgång. Denna möjlighet skulle må hända kunnat förekommas derigenom att man icke skilt land och stad i särskilda valkretsar, äfvensom utsträckt valfriheten uti landsbygdens valkretsar till hela landet, såsom i afseende på valen till Första Kammaren är förhållandet. Men då man icke gjorde detta, ansåg man af praktisk omtanke påkalladt att tillförsäkra ett antal platser åt dem, som icke tillhörde detta stånd. Och detta gjorde man så grundligt, att man gaf städerna dubbel valrätt mot landsbygen.

Närmare tvenne årtionden äro nu förflutna sedan representationsförändringens genomförande. Det *öfvergångstillstånd* borde således kunna anses förflutet, hvarigenom man föranleddes att skänka städerna dubbel valrätt. Jag skulle äfven otvifvelaktigt påyrka en återgång till det enda rättvisa förhållandet, att land och stad borde hafva lika valrätt, om jag icke befarade att derigenom för mycket uppjaga lidelserna i en tid, som dessförutom är nog mycket söndrad, och om icke ett annat missförhållande af samma slag föreläge, som är af allvarsammaste natur och derfor kräfver snar och hastig bot.

Hvad man icke vid den nuvarande riksdagsordningens antagande tillräckligt synes uppmärksammat, var att befolkningsförhållandena mellan land och stad så hastigt och i så betydande mån skulle ändras, som sedan dess visat sig vara fallet.

Redan det torde kunnat anses såsom en orättvisa att landsbygden icke indelades i valkretsar efter befolkningen, sålunda att en riksdagsman valdes för 20,000 invånare, utan att domsagan lades till grund härför, oafsedt befolkningsnumerären, och icke fick delas i flera valkretsar, förrän den räknade 40,000 invånare, under det städerna valde en riksdagsman för 10,000 invånare samt till och med de mindre städerna kunde sammanföras i valkretsar från 6,000 till 12,000 invånare.

Men ännu värre blef det, då städernas befolkning hastigt tillväxte i förhållande till landsbygdens, så att de snart erhöilo närmare tredubbel valrätt i stället för den dubbla de rätteligen skulle hafva. Rörande orsakerna till denna tillväxt vill jag för tillfället blott antyda, att densamma var en naturlig följd af den tre- till fyrdubbla beskattning i förhållande till skatteförmågan, som landsbygden var underkastad i förhållande till städerna, vare sig man räknar efter fastighetsskatter, förbrukningsskatter eller annan grund, samt hvarigenom lefnadsvilkoren på landsbygden så mycket försvåras, att på senare tider en storartad utvandring från landsbygden skett dels till utlandet, dels till städerna. Skulle blott nativitetsförhållandena fått råda i afseende på folkökningen, hade landsbygdens befolkning sannolikt hastigare tillväxt än städernas.

Denna städernas hastiga folktillökning fortgår alltjemt i samma stora skala som förut. Af hela rikets befolkning utgjorde städernas:

år 1850	procent	10.1
» 1860	»	11.3
» 1870	»	12.9
» 1880	»	15.12,

hvilket vill säga att landsbygdens befolkning var större än städernas:

år 1850	8.9	gångr
» 1860	7.8	»
» 1870	6.7	»
» 1880	5.6	»

Man har räknat ut att, om tillökningen af stadsbefolkningen skulle fortgå i samma förhållande, landsbygdens befolkning blott skulle blifva större än städernas:

år 1890	4.5	gånger
» 1900	3.4	»
» 1910	2.3	»
» 1920	1.2	»

Efter sistnämnda år skulle således städerna i afseende på befolkningen ega den numeriska öfvervigten öfver landsbygden, men redan långt förut, omkring år 1900, skulle antalet riksdagsmän i städerna öfverväga landsbygdens.

Nu är visserligen sant att det icke är troligt, att städernas befolkning så hastigt och i så vidsträckt mån skall ökas som ofvan blifvit uträknadt, emedan andra skäl förefinnas, som kunna verka en reaktion i tillväxten. Men icke desto mindre är det nuvarande missförhållandet och ännu mera det, som i den närmaste framtiden kan uppkomma, så stort, att derigenom en fullständig rubbning i det statsskick måste anses hafva inträdt, som genom den senaste representationsförändringen skulle grundläggas.

Det har dess värre visat sig att städerna anse sig hafva stridiga intressen med landsbygden samt att de kunna göra dessa gällande på ett sätt, som ingalunda står i öfverensstämmelse med riksdagsordningens ursprungliga mening, såsom den af dess upphofsman formulerades. Den enklaste rättvisa bjuder därför, att deras representationsrätt återföres till åtminstone det mått, som då åsyftades. Annars måste landsbygdens intressen på ett våldsamt sätt kränkas, samt i stället ett annat af de forna riksständen, än det som i nyss omnämnda statsrådsprotokoll antyddes, få ett öfvervägande och på det hela skadligt inflytande på valens gång.

Nästa fråga blir då, på hvad sätt ett lämpligt förhållande mellan landsbygdens och städernas riksdagsmän skall kunna åstadkommas och huruledes detta förhållande sedermera skall kunna bibehållas.

Det ursprungligen afsedda förhållandet var, såsom ofvan nämndes, 130 till 50. Detsamma har nu ändrats till 142 mot 64 i stället för att det borde bibehållas vid 142 mot 54. Men redan vid innevarande års val kommer det sannolikt att ytterligare ändras till 142 mot närmare 70.

Med förhållandet 130 till 50 förbands äfven tanken på dubbelt antal riksdagsmän i städerna mot på landsbygden i förhållande till befolkningen. Men äfven om man skulle återvända till denna utgångspunkt, skulle snart åter en rubbning i proportionen uppstå. Redan om landsbygdens befolkning blefve blott 5 gånger större än städernas,

hvilket snart synes komma att inträffa, skulle proportionen åter ändras såsom 142 till 57; och blefve landsbygdens befolkning blott 4 gånger större än städernas, hvilket enligt ofvan gjorda beräkning möjligtvis kunde inträffa under nästa årtionde, ändrades proportionen såsom 142 till 71, d. v. s. städerna tillsatte hälften så många riksdagsmän som landsbygden.

Mig förefaller därför lämpligast att man återvänder till den ursprungligen afsedda proportionen och en gång för alla definitivt bestämmer densamma, så att ingen rubbning vidare kan uppstå. Tanken på orubbligheten af detta förhållande föresväfvade säkerligen de flesta vid den nya riksdagsordningens antagande; och såsom visst torde kunna antagas, att densamma stött på ännu större motstånd, än som lyckligen öfvervans, om man i allmänhet kunnat ana eller förutse den stora öfvervigt städerna i följd af deras hastigt växande befolkning skulle erhålla.

Sant är visserligen att städerna genom nyssnämnda anordning under tidernas lopp skulle erhålla en långsamt minskad representationsrätt under den dubbla. Men såsom motvigt häremot torde med skäl kunna anföras, att deras inflytande inom Första Kammaren något stegrades. Det ursprungliga förhållandet mellan Andra och Första Kammarens riksdagsmän bestämdes till 180 mot 119 och skulle nu motsvaras af 206 mot 136. Emellertid uppgår Första Kammarens numerär för närvarande till 139, hvilken ökning naturligen bör tillskrivas städernas tillväxt och fortfarande kommer att göra sig gällande.

I Norge har man definitivt bestämt förhållandet mellan städernas och landsbygdens riksdagsmän såsom 1 till 2. Der är landsbygdens befolkning 4 till 5 gånger större än städernas, fastän den senare jemförelsevis raskt tillväxer. Men städse bibehålles dock genom särskilda periodiska grundlagsförändringar den en gång fastställda proportionen, hvilket torde hafva sin grund deruti, att derstädes ingen Första Kammarer finnes, som kan anses representera den högre intelligensen och förmögenheten, hvilken derföre sökes i städerna.

I Danmark deremot och i de flesta andra länder, som under en eller annan form ega en Första Kammarer, hafva städerna ingen större representationsrätt än landsbygden, utan densamma bestämmes uteslutande efter befolkningsnumerären. Och jag vågar förutsäga att fordran på en sådan fördelning af representationsrätten blir det nästa steg som kommer att tagas, om man icke villfar mitt ofvan motiverade billiga yrkande, och att detta steg kommer att hafva ökad utsigt till framgång, i den mån det i början omförmälda »öfvergångstillståndet» för-

länges. Ty efter dess utgång finnes icke mera någon politiskt rättslig grund, hvarför städerna, då hos oss en stark Första Kammare finnes, skulle hafva större representationsrätt än landsbygden.

Erkännes berättigandet af detta yrkande, återstår blott att åstadkomma en lämplig formulering af den punkt i Riksdagsordningen, som handlar om städernas särskilda valrätt, nemligen mom. 3 af § 13.

Densamma lyder nu på följande sätt:

»I hvarje stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en riksdagsman för hvarje fullt tal af tiotusen. Öfriga städer med egen jurisdiktion skola första gången af Konungen, och derefter hvar tionde år af Kamrarne, ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst sex tusen och högst tolf tusen.»

Vid ändring af detta moment i ofvan antydd rigtning bör i främsta rummet ihågkommas att proportionen mellan städernas och landsbygdens befolkning städse vexlar och att den således, om icke missförhållandet å nyo snart skall göra sig gällande, efter korta perioder måste ändras, så att den först åsyftade proportionen städse bibehålles. Den lämpligaste tidpunkten för hvarje ändring torde blifva sista riksdagen af hvarje valperiod, då valen följande sommar eller höst skola försiggå.

Nyssnämnda moment af Riksdagsordningen föreskrifver att Konungen första gången, men sedermera Andra kammaren skall ordna valen för städerna. I följd deraf torde detta uppdrag fortfarande böra öfverlemnas åt Andra Kammaren.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag vördsamt föreslå, att Riksdagen för sin del måtte besluta, att mom. 3 § 13 af Riksdagsordningen erhåller följande lydelse:

Antalet riksdagsmän i rikets samtliga städer med egen jurisdiktion bestämmes vid tredje riksdagen af hvarje valperiod för Andra Kammaren sålunda, att städernas riksdagsmän förhålla sig till landsbygdens såsom 5 till 13. Med den sålunda erhållna siffran delas städernas hela folkmängd enligt näst sista års folkmängdsuppgifter, hvarefter qvoten lägges till grund för riksdagsmännens antal i hvarje stad. De städer, som icke hafva nog stor befolkning att efter denna beräknings-

grund tillsätta en eller flere riksdagsmän, ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda kretsar, som hvardera utse en riksdagsman.

Om remiss anhålles till Konstitutions-Utskottet, åt hvilket jag öfverlemnar att, för händelse ofvan föreslagna lydelse icke skulle befinnas lämplig, men i öfrigt bifall egnas motionen, föreslå en annan lydelse, som fullt motsvarar det i motionens motivering antydda syftemålet.

Stockholm den 5 Februari 1884.

Nils Petersson.
